

УДК 004.738.5

В.Я. Воропаєва, доц., к.т.н, доцент кафедри автоматичної та телекомунікаційної інформатики
О.Я. Анопрієнко, доц., к.т.н, декан факультету інформатики і обчислювальної техніки

Г.О. Петрова, директор бібліотеки

Донецький національний технічний університет

вул. Артема, 58, м. Донецьк, Україна, 83000

voropayeva@donntu.edu.ua

УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ ІНТЕРНЕТ РЕСУРС – ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОРТАЛ ЧИ ЕЛЕКТРОННИЙ РЕПОЗИТАРІЙ?

Сучасний рівень розвитку інформаційного суспільства у світі в цілому, і зокрема в Україні, вимагає глибокого оновлення системи освіти, її модернізації з метою підвищення якості людського потенціалу, рівня освіченості та культури всього населення. Важливу роль в цьому процесі мають відігравати публічні інформаційні ресурси університетів, доступні громаді через мережу Інтернет. Розвиток Інтернет ресурсів ВНЗ України вже пройшов фазу створення офіційних WEB-сторінок університетів, на яких зібрана більш або менш добре упорядкована інформація про загальну структуру (факультети, кафедри, підрозділи) та всі види діяльності ВНЗ (навчання, виховна та культурна робота, наукова та суспільна діяльність тощо). Такі офіційні сайти мають надавати інформацію усім зацікавленим особам – абітурієнтам, студентам, випускникам, співробітникам університету, науковцям та колегам з інших закладів, представникам владних структур, громаді. Таке розмаїття представлених даних та потенційних адресатів призводить до двох пов'язаних проблем. З одного боку, для користувачів може ускладнюватися пошук потрібної інформації, а з іншого – для розроблювачів стає важчим так розмістити свої дані, щоб вони були легко доступними для відповідної аудиторії.

Тому природним став наступний крок розвитку публічних Інтернет ресурсів, в тому числі у ВНЗ України – створення тематичних інформаційних порталів, спрямованих на певну аудиторію, наприклад портал «Гірнична справа» (http://info.donntu.edu.ua/el_izdan/geolog/arhiv.php), або орієнтованих на студентську науку, як «Портал магістрів ДонНТУ» (<http://masters.donntu.edu.ua>).

Портал «Гірнична справа» містить підручники і монографії, статті та збірники, автореферати дисертацій та методичні вказівки за тематикою гірничої справи. Найновіші надходження наукових статей, повідомлення про недавні та заплановані конференції, події міжнародного співробітництва, підписка на новини – все це дає науковцям, фахівцям, студентам та іншим зацікавленим особам можливість «тримати руку на пульсі» розвитку гірничошахтної науки не тільки в Донбасі, але й у світі.

Якість представлених матеріалів забезпечується високим фаховим рівнем «модераторів» цього порталу – це д.т.н, професор, заступник завідувача кафедри «Будівництво шахт та підземних споруд» ДонНТУ Борщевський С. В. та к.т.н., доцент цієї ж кафедри Лабіньський К. М.

Програмно-технічну підтримку порталу здійснюють працівники центру інформаційних комп'ютерних технологій ДонНТУ, які власне і розробили необхідне програмне забезпечення для його функціонування. Реалізовані типові функції авторизації, пошуку, статистики.

Портал магістрів містить персональні тематичні сайти магістрів ДонНТУ, починаючи з 2000 року. На початок 2009 року на цьому порталі було вже більше 2 тисяч сайтів, які щоденно привертають увагу майже 10 тисяч читачів з усього світу. Це унікальний ресурс, який є одним з найбільш вагомих науково-освітніх ресурсів країни як з точки зору кількості відвідувачів, так і з точки зору його контенту.

Інший шлях обирають вищі навчальні заклади та наукові установи, які створюють інституційні або тематичні репозитарії – публічно доступні електронні архіви, призначені для оприлюднення навчально-методичних матеріалів та результатів наукових досліджень [1]. Вдалими прикладами в Україні є:- відкритий гуманітарний архів Львівського національного університету ім. І. Франка (<http://www.dspace.humanities.org.ua/dspace/>);

- цифровий репозитарій стародруків наукової бібліотеки імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка <http://www.rarelib.undp.org.ua/ukr/>

- електронний архів Інституту програмних систем НАН України <http://eprints.isoftware.kiev.ua>

- електронний архів Національного університету "Києво-Могилянська академія" (<http://www.library.ukma.kiev.ua/dspace/>)

- електронний репозитарій Інституту біології південних морів НАН України (<http://repository.ibss.org.ua/dspace>) [2].

Усі наведені системи містять у собі не тільки програмне забезпечення, побудоване з використанням відкритих кодів, що підтримує протокол обміну даними OAI-PMH (Open Archives Initiative – Protocol for Metadata Harvesting), але й ретельно розроблені політики стосовно колекцій, змісту, форматів, метаданих, прав доступу тощо.

Для авторів у вигляді покрокової інструкції чітко прописана процедура „самоархівування” – самостійного завантаження електронної версії своєї публікації. Одним з кроків є погодження на умови „Авторського договору про передачу невиключних прав на використання твору”. Тобто авторські права зберігаються за автором, репозитарій перебирає на себе права та обов'язки зберігати та розповсюджувати архівний матеріал. Науковці можуть розміщувати як постпринти (вказуючи першоджерело публікації), так і препринти своїх статей, звіти з НДР, протоколи експериментальних досліджень автореферати дисертацій, а також супутні відео та аудіо матеріали. Авторам не потрібно мати навичок WEB-програмування, бо клієнтська частина програмного забезпечення електронних архівів реалізована у вигляді WEB-браузеру. Також легко здійснюється опис різних типів документів за допомогою відповідних полів метаданих, не потребуючи залучення бібліотекаря-каталогізатора.

Заповнені поля метаданих дозволяють легко і правильно цитувати матеріали з архіву, робити на них посилання. Можливість перегляду матеріалів за тематикою, колекціями, авторами, назвами та датами, скороченого або розширеного пошуку, створення власних профілів, типовий інтерфейс, – все це дає відчуття зручності для користувача.

Основними відмінностями та суттєвими перевагами побудови Інтернет ресурсів у вигляді репозитаріїв порівняно з інформаційними порталами є наявність вище зазначених політик, що дають чіткі процедури та правила документообігу, та підтримка протоколу обміну метаданими. Останнє дає можливість індексувати повні тексти розміщених матеріалів спеціальними системами-збирачами метаданих, так званими харвестерами (ROAR, DOAR, OAIster та ін.), інформація з яких потрапляє в перші посилання традиційних пошукових систем Інтернету (Google, Google Scholar, Yahoo, Yandex), що суттєво підвищує рейтинг публікацій з архіву.

Але інституційні репозитарії та інформаційні портали не є конкурентами у представництві ВНЗ в Інтернеті, кожний з них виконує свої функції, вони доповняють один одного, формуючи привабливе та легко пізнаване обличчя університету у віртуальному просторі. Саме тому керівництвом Донецького національного технічного університету прийняте рішення розпочати роботу над створенням електронного архіву ДонНТУ – інституційного репозитарію, продовжуючи розвиток існуючих інформаційних порталів.

Бібліографічний список

1. Ярошенко, Тетяна. Відкритий доступ: історія та сучасний стан проєктів в Україні та світі: Презентація 8 квітня 2009 р. в ДонНТУ / Т.Ярошенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.library.ukma.kiev.ua/dspace/handle/123456789/179>
2. Слипецький Д., Горбунов В., Сергєєва О. Створення електронного репозиторію Інституту біології південних морів НАН України на основі вільно поширюваного програмного забезпечення / Д. Слипецький, В. Горбунов, О. Сергєєва // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 3. – С. 16-21.

Voropayeva V.Y., Anoprienko A.Y., Petrova A.A. University Internet recourse - information portal or electronic repository?

Службова адреса для всіх авторів: ДонНТУ, вул. Артема, 58. м. Донецьк, 83000

1. Воропаєва Вікторія Яківна, домашня адреса: пр.Ілліча, 76/21, м. Донецьк, 83052. Тел. роб. 8-062-334-11-72, моб. 8-050-472-45-64.
2. Анопрієнко Олександр Якович, домашня адреса: вул. Жердева, 48. м. Донецьк, 83025. Тел. роб. 8-062-304-90-19
3. Петрова Ганна Олексіївна, домашня адреса: вул. Новокаховська, 6/7, м. Донецьк, 83020, Тел роб. 8-062-305-46-94